

KAFKA'NIN “SUÇ VE ŞÜPHE” YAKLAŞIMINDA İSRAİL:

CEZA SÖMÜRGESİ'NİN YENİ YORUMU

Canan F Çavdar, 1 Kasım 2023*

Ceza Sömürgesi kitabında -Avrupalı büyük bir araştırmacı olarak nitelendirilen- bir gezgin, uygulanan bir ceza sistemini yakından görebilmek için bir 'işkence saati'ne gider. Burada mahkûmlar, adil olmayan bir sistemle, yani Ceza Kolonisi denilen bir makineyle 'infaz' edilmektedir.

Franz Kafka

Bir kitap neden yazılır? Bu sorunun cevaplanabilmesi çok zordur. Yazar; belki bir 'hakikat temsilcisi' olmak için; adaletsiz davranana 'adil ol' demek için; 'sonuna kadar özgürlük' diyebilmek için; sömürge (koloni) anlayışlarına 'gerçek suç budur' demek için; cezayı sömürge haline getirenleri ayıplamak için yazar... Tabii bazıları da para kazanmak için kitap yazar; günümüzde bunların örnekleri fazladır. Ancak bununla ilgilenmiyoruz, çünkü bizim konumuz; Franz Kafka'nın Ceza Sömürgesi. Kitabın yazılma amaçlarından birini şöyle özetliyor Kafka (s. 12): “Kararlarımı şu temel ilkeye göre alırım: Suçtan asla şüphe edilmez.”

Ceza Sömürgesi kitabında -Avrupalı büyük bir araştırmacı olarak nitelendirilen- bir gezgin, uygulanan bir ceza sistemini yakından görebilmek için bir 'işkence saati'ne gider. Burada mahkûmlar, adil olmayan bir sistemle, yani Ceza Kolonisi denilen bir makineyle 'infaz' edilmektedir. Bir komutanın icadı olan bu aletin kontrolü, subay tarafından yapılır ve cezayı uygulayan subay, makinenin tırmıkla mahkûm üzerine yazı yazdırılma görevini üstlenir.

* Sebilürreşad Dergisi, Sayı 87, Kasım 2023

Yapması gereken görev basittir: Makineye, mahkûmun vücuduna ne yazılacaksa o komutu girmeli ve onu çalıştırmalıdır. Adalet temsilcisi gezginimiz, yani Franz Kafka, makinenin nasıl çalıştığını en başta tam anlayamaz. Ama tırmıklar, mahkûmun vücuduna bir yazı yazmak için ortalığı kan gölüne çevirince; gezgin de şaşkınlığını gizleyemez. Ben de gezginin şaşkınlığına hayret ederek kitaptan bazı olgulara değineceğim. Kitabı İsrail'in Ceza Kolonisi anlayışıyla yorumlayacağım. Yanımızdaki gezginin yine Kafka olduğunu hayal edeceğiz. Gezginimizin bu ceza sistemine katlanamadığı ülke; bu kitaba göre, İsrail olacak. 'Bir suçu olmamasına rağmen suçlu gibi gösterilen mahkûm,' Gazze halkı; yani bütün Filistin ruhudur.

İsrail'in Ceza Kolonisi Makinesinin İzleyicileri: Batı Medeniyeti

Makinenin en önemli özelliklerinden biri, camla kaplanmış olmasıdır. 'İnsanlar bu işkenceyi izleyebilsinler' diyerek işlemler kolaylaştırılıyor. İşkence saatini kaçırmamaları için belirli bir saatte/yerde infazlar gerçekleştiriliyor. Makinenin tırmıkları ise bir hüküm görevi görüyor ve kitapta bu konu şöyle açıklanıyor (s. 10): "*Hükmü asıl hayata geçirecek olan tırmıktır.*" Yahudilerin hüküm anlayışı ve yaşam şekilleri, özünde ırkçı bir yaklaşıma sahiptir. Diğer milletleri ve insanları ezmeyi ise bir kurtuluş çaresi olarak görürler. Ayrıca Yahudilerin yaklaşımında Batılı ülkelerin etkisi de fazladır: İsrail'in 'savaş -ya da kendi ideolojilerine göre yaşam-tavrı' açısından aralarında iş birliği de vardır. Bununla ilgili nedenlere bakmak istediğimizde Karakoç'un şu yorumu manidardır (s. 167):

"Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'ı öteki ırkların Yahudi ırkına eşitliğini, insanlar arasında birinin diğerini ezmemesi ve sömürmemesi gerektiği gerçeklerini reddetmekle insanlığın geleceği için en ufak bir kurtuluş vadetmediği gibi belki de bu kurtuluşun en büyük engeli olarak insanlığın karşısına çıkıyor. Gerçekten bugün dünya ekonomisine hâkim olan Yahudilik gerek inanç hayatını gerek dünya ve ahlak düzenini gerek düşünce ve bilim hayatını kendi çıkarlarına göre ayarlamakta ve soysuzlaştırmaktadır. Dünya basını Yahudilerin ellerindedir."

Temelde bu açıklama, Yahudilerin bütün milletleri ezme ideolojisini benimsediğini gösteriyor. Ancak dünyayı yöneten politika/ çıkar çatışması, 'birbirini seviyormuş gibi,' görünen devletlerin el sıkışmasıyla yönetiliyor. Batı'nın işte bu Ceza Kolonisi makinesini izlerken şunu söylediğini hayal edebiliyoruz: 'İyi ki bu tırmık/hüküm, camdan yapılmış!'

Ceza Kolonisi Makinesinde Sessiz Çılgılık: Keçe İmgesi ile Vicdansız İnsanlık İlişkisi

Kötü niyetli insanların yine hoşuna giden bir başka özellik bu makinede bulunuyor. İşkence sırasında mahkûmun ağzına keçe koyuluyor ve böylece işkence sırasında kişinin ses çıkarması önleniyor. Kitapta keçenin bu özelliği şöyle aktarılıyor (s. 23): “*Günümüzde alet, mahkûmdan şiddetli inilti çıkarıyor, hepsi keçe tıkaç içinde boğulup kalıyor.*” Bu keçe, İsrail’in yürüttüğü savaş ideolojisi/politikası bağlamında iki ayrı anlama geliyor. Birincisi; savaşta işkencelere maruz kalan insanların seslerini duyuramaması için iletişim engelleri getiriliyor. Keçe ile iletişim arasındaki ilişki, en çok da bu keçenin ikinci anlamı olan Batı yaklaşımını karşımıza çıkarıyor: Sadece izlemekle meşguller! An cak Kafka, bu izleyicilerin bir şey demesini bekliyor ve kitapta vurguluyor (s. 25-26):

“Bütün ülkelerdeki yasal süreçlerin denetlenmesiyle görevli Avrupalı büyük bir araştırmacı, eski usul yargılama sistemimizin insanlık dışı olduğunu söyledi. Böylesi bir kişinin kararından sonra bu yargı sürecini devam ettirmek benim için tabii ki mümkün değil.”

Kafka’nın bir gezgin olarak kitaptaki devlet yöneticisinden beklediği bu söz, bizim şu an Batı’dan beklediğimiz -yaptırımlarla desteklenecek- sözdür. Ancak ne yapabilirler? Dünyada birçok yerde farklı farklı, ama aynı işi gören keçe bulunuyor. Hatta subay, keçe hakkında şu bilgiyi veriyor (s. 21): “*Yüzden fazla mahkûmun ölürken emip ısırıldığı keçeyi insan nasıl tiksirmeden ağzına alır?*”

404 Not Found Kodu: Ceza Kolonisi “Adil ol!” Yazamıyor

Ceza Sömürgesi’nde subayın bu koloni anlayışını sürdürmesinin ve mahkûmları cezalandırırken insanlıktan çıkmış davranışının nedeni, sadece şu kavrama olan aşkıandan kaynaklanıyor (s. 32): “*Adil ol!*” Subay, böylece adalet dağıttığını sanıyor. Hatta bu sözü, cüzdanında, yıpranmış ve okunamayacak hale gelmiş kâğıtta saklıyor. Bu subayın adalet anlayışı ile İsrail’in kendini haklı göstermek için saldırı düzenlemesi arasındaki ilişki, işte bu sözdür: “*Adil ol!*” Hatta kitabın devamında subay, mahkûmu, gezginin isteği üzerine serbest bırakıyor ve bu kez Ceza Kolonisi makinesinin altına kendisi yatıyor. Bu yazıyı üzerine kazıtmak için makineyi çalıştırma talimatı veriyor. Ama makine, sözü yazamıyor. Hatta makinenin tırmıkları, subayın vücudunu parçalayıp ortalığı kan gölüne çeviriyor.

Bize göre subay, adaletin ne anlama geldiğini bilmiyor, ama makine, adaleti çok iyi öğretiyor. Benim de hayalimin en muhteşem makinesinden beklediğim, istediğim şekilde çalışması için geliştirip ona komut verdiğim zaman, doğru şekilde işini yapmasıdır. Ceza

Kolonisi'nin durumu ise belki de şuna benziyor: İnternet sayfalarını tarıyor, ağlayan, türlü işkencelere maruz kalan insanlarla birlikte adaletin ne olduğunu yorumluyor, anlıyor ve karar vererek uyguluyor. Adaleti savunan bütün web sayfalarında veya kararlarda, '404 not found,' kodunu ne kadar az görürse, o kadar çok adaletli davranıyor. Dolayısıyla Ceza Kolonisi makinesi, 'vicdansız adalet sistemi artık son bulsun!' diyebilecek uygun sistem örneğini oluşturmak için, bu standart adalet koduyla çalışıyor. Franz Kafka, orada subayı parçalayan makineye sevinen mahkûmu izliyor, hatta görevli bir askerin de bu sevince ortak oluşuna bakıyor. Belki şu haklı sözü içinden söylüyor: Tarihin adaleti budur, insanı adaletine göre sıralar!

Ceza Sömürgesi'nde Özgürlük Anlayışı: Banyoda Balık Avlayan Deli

Gezginin kitapta en çok şaşırdığı konulardan diğeri, mahkûmun suçunu bilmeden yargılanmasıdır. Bu durumda da suçsuz olma ihtimali karşımıza çıkıyor. Kafka'nın Dava kitabında da böyle bir duruma maruz kalan bir kahraman vardır: Joseph K. Bir gün ansızın suçlanıyor, ama ne için suçlandığını bilmiyor. Duruşmaya çıkıyor, suçlanıyor ama bunun nedeni bir türlü söylenmiyor. Çünkü söylenirse eğer kendini savunmak isteyecek, kendini savunmaması için, suçu bir türlü açıklanmıyor. Sonra Joseph K. şöyle bir çıkarım yapıyor (s. 117): "*Herhalde bunlar, yasa kitapları ve insanın yalnız suçsuz yere değil, fakat aynı zamanda hiçbir şey bilmeksizin hüküm giymesi de bu yargılama türünün özelliklerinden.*" Ceza Sömürgesi'nde de mahkûm, neyden kaynaklı hüküm giydiğini bilmiyor. Bir insanın kendini savunma özgürlüğünün elinden alınmasının en sert şekli belki bu olabilir. Albert Camus, Kafka'nın 'umut ve uyumsuz' düşüncesine dayanarak yapıtlarını incelerken 'balık ve deli' ilişkisine değinir. Tedavi etme metotlarıyla kendine güvenen bir doktor, banyoda balık yakalamaya çalışan akıl hastasıyla sohbet eder (s. 118): "*Doktor, 'Ya balık oltaya gelirse?' diye sorunca, hırçın bir yanıtla karşılaşılıyor: 'Hadi oradan, aptal, burası küvet!'*"

Banyoda balık avlayan bir delinin hali ile Kafka'nın yazıları arasında ilişki kuran Camus, yazarın işkence çektiğini söylüyor. Bu konu için hak verebiliriz; Ceza Sömürgesi de özgürlükten mahrum kalan bir düşünce ve yargılama sistemiyle, 'işkence saati' olarak adlandırabileceğimiz bir olaydır. Kitapta, subayın mahkûmu serbest bırakırken söylediği "*artık özgürsün,*" ifadesi, günümüzde görülemeyen özgürlüğün sessiz bir çığığıdır. Ama Miodrag Bulatovic, özgürlüğü nerede bulabileceğimizi söylüyor (s. 91): "*İp her zaman birinin boynundadır. Özgürlük yalnız kitaplarda.*" Bundan da kötüsü, bizler, günümüzün adaletsiz ve vicdansız yaklaşımlarıyla banyoda balık yakalamaya çalışıyor ve özgürlüğü kazanacağımıza inanıyoruz. Son günlerin savaş özeti de işte budur.

KAYNAKLAR:

Bulatovic, Miodrag. (1970). "Godot Geldi", ev. Sevgi Sabuncu, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Camus, Albert. (1985). "Le Mythe de Sisyphe", Paris: Gallimard ditions.

Kafka, Franz. (2016). "Dava", ev. Ahmet Cemal, İstanbul: Can Yayınları.

Kafka, Franz. (2020). "Ceza Sömürgesi", ev. Yeşim Pirpir Avan, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Karakoç, Sezai. (2022). "Ruhun Diriliş", İstanbul: Diriliş Yayınları.